

Εκταση: **2.952** τ. χλμ. Κάτοικοι: **131.130**

Η Βοιωτία είναι κατ' εξοχήν πεδινός νομός. Οι πεδιάδες της απλώνονται σε 1.184.600 στρέμματα και αποτελούνται από δύο κυρίως λεκανοπέδια, της Κωπαΐδας και των Θηβών.

Ο νομός ορίζεται από τους νομούς Φθιώτιδας, Φωκίδας και Αττικής. Βρέχεται από τον Κορινθιακό και τον Ευβοϊκό κόλπο.

Το λεκανοπέδιο της Κωπαΐδας με τις πεδιάδες του Ορχομενού και της Χαιρώνειας εκτείνεται ανάμεσα στις οροσειρές της Λοκρίδας, στο όρος Πτώο (694 μ.) και στα βοιωτικά όρη. Ο Παρνασσός με την κορυφή της Λιάκουρας (2.457 μ.), τα όρη Κίρφη ή Ξεροβούνι (1.554 μ.), Σπιθάρια (1.140 μ.) και Ντρέβιζα (1.487 μ.), ο Ελικώνας (1.784 μ.), η Μεγάλη Λούτσα (1.549 μ.), ο Ζαγαράς (1.529 μ.) κλείνουν το λεκανοπέδιο της Κωπαΐδας από τα δυτικά και τα νότια. Καταλαμβάνουν όλο το νοτιοδυτικό τμήμα της επαρχίας Λεβαδείας και το δυτικό τμήμα της επαρχίας Θηβών.

Ο Βοιωτικός Κηφισός εισέρχεται στο έδαφος του νομού από την επαρχία Λοκρίδας και διασχίζει τις πεδιάδες της Χαιρώνειας, του Ορχομενού και της Κωπαΐδας. Ο Μέλας που πηγάζει από το όρος Ακόντιο διοχετεύεται στη λίμνη Υλίκη.

Το λεκανοπέδιο των Θηβών προεκτείνεται μέχρι την πεδιάδα της Τανάγρας, ανατολικά. Τα νερά του λεκανοπέδιου διοχετεύονται στην Υλίκη μέσω των ποταμών Θέσπιου και Ισμηνού.

Ο Ασωπός πηγάζει από τις βόρειες πηγές του Κιθαιρώνα, διασχίζει τη λοφώδη περιοχή έξω από τη Θήβα και εισέρχεται στην Αττική για να καταλήξει στον Ευβοϊκό.

Στα νότια όρια της επαρχίας Θηβών υψώνονται η Πάρνηθα και ο Κιθαιρώνας (Φρασούρι 1.045 μ., Προφήτης Ηλίας ή Ελατιάς 1.409 μ., Πάστρα 1.016 μ.). Από τον Κιθαιρώνα πηγάζει ο Λειβαδόστρας ή Στραβοπόταμος, που διασχίζει την κοιλάδα ανάμεσα στον Κιθαιρώνα και το όρος Κορομπίλι (907 μ.). Χύνεται στον Κορινθιακό.

Η πεδιάδα της Κωπαΐδας, συνέχεια των πεδιάδων της Χαιρώνειας και του Ορχομενού, ήταν άλλοτε αβαθής λίμνη μήκους 24 χλμ, πλάτους 13 χλμ και βάθους 3 μέτρων. Τα έργα για την αποξήρασή της και την αξιοποίηση του εδάφους άρχισαν το 1865 από γαλλική εταιρία και από το 1873 συνεχίστηκαν από αγγλική. Το ελληνικό δημόσιο εξαγόρασε το 1953 έναντι 1,8 εκατομμυρίων λιρών Αγγλίας όλη την περιουσία, τις εγκαταστάσεις και τα κτήματα της εταιρίας. Με τον Ν. 2643/1953 διένειμε τα μισά κτήματα σε αγροτικές οικογένειες και τα άλλα μισά σε όσους μέχρι το 1953 καλλιεργούσαν τις εκτάσεις ως κολίγοι της εταιρίας. Με τη διανομή των κτημάτων αποκαταστάθηκαν σε κλήρους 24 στρεμμάτων 12.500 αγροτικές οικογένειες.

Ο πληθυσμός του νομού Βοιωτίας ανέρχεται (απογραφή του 2001) σε 131.129 κατοίκους. Είναι μειωμένος κατά 2,2% σε σύγκριση με το 1991, οπότε έγινε πάλι απογραφή. Το κατά κεφαλή προϊόν του νομού είναι 17.901,69 ευρώ, 49% υψηλότερο από το μέσο όρο των άλλων νομών της Ελλάδας, εξαιτίας της μεγάλης συγκέντρωσης βιομηχανιών στην περιοχή. Η Βοιωτία είναι η τρίτη παραγωγός περιοχή τομάτας, η τέταρτη παραγωγός βαμβακιού, η ένατη στην παραγωγή κρέατος.

Η ιστορία της Βοιωτίας

Ο γιος της γης κι ο Κάδμος:

Όσο κι αν στην Αθήνα πίστευαν ότι ο πρώτος άνθρωπος ήταν ο Κέκροπας, παιδί της γης, κι όσο κι αν στην Αργολίδα ήθελαν πρώτο θνητό τον Φορωνέα, παιδί του ποταμού Ίναχου, στη Βοιωτία πίστευαν ότι ο πρώτος άνθρωπος ήταν ο Ωγυγος, γέννημα θρέμμα της γης που πήγε και κατοίκησε εκεί όπου έμελλε να χτιστεί η Θήβα. Ήταν, έλεγαν, βασιλιάς Βοιωτίας και Αττικής. Στον καιρό του, έγινε ο κατακλυσμός (του Δευκαλίωνα), ενώ ο γιος του, Ελευσίς, έκτισε την ομώνυμη πόλη. Υπήρχαν, βέβαια, κι εκείνοι που πίστευαν ότι πρώτος άνθρωπος ήταν ο Αλαλκομενέας, γιος του Κηφισού: της Αττικής οι κάτοικοί της, του

Βοιωτικού, οι Βοιωτοί. Ήταν αυτός που ανάθρεψε τη θεά Αθηνά και της έκτισε ναό στην πόλη που ο ίδιος ίδρυσε.

Εκείνος όμως που έκτιζε πόλεις απ' όπου περνούσε, ήταν ο Κάδμος, γιος του Αγήνορα κι αδελφός της Ευρώπης. Όταν ο Δίας μεταμορφώθηκε σε ταύρο και την άρπαξε, ο Αγήνωρ τον έστειλε μαζί με τ' αδέρφια του να τη βρουν. Παίρνοντας μαζί του τη μητέρα του, Τηλέφασσα, ο Κάδμος περιπλανιόταν από τόπο σε τόπο, κτίζοντας πόλεις. Η αναζήτηση τον έφερε και στη Θράκη, όπου εγκαταστάθηκε προσωρινά. Αυτός, έλεγαν, έμαθε τους εκεί ανθρώπους να βγάζουν το χρυσάφι από το Παγγαίο.

Όταν η μητέρα του πέθανε, ο Κάδμος συνέχισε την αναζήτηση της Ευρώπης. Τα βήματά του τον έφεραν στους Δελφούς. Με την ευκαιρία, ρώτησε το μαντείο, πού να ψάξει. Ο χρησμός τον πληροφόρησε ότι έπρεπε να σταματήσει την αναζήτηση, να βρει μια αγελάδα με έναν άσπρο κύκλο σε κάθε πλευρά της, να την ακολουθήσει κι, όπου αυτή πέσει να κοιμηθεί, να κτίσει μια πόλη κι εκεί να μείνει. Κάτι ανάλογο ειπώθηκε αργότερα και στον Περδίκκα που έμελλε να ακολουθήσει μια κατσίκια (αίγα) και να κτίσει τις Αιγές όπου αυτή θα έπεφτε να κοιμηθεί.

Ο Κάδμος ξεκίνησε να αναζητά την αγελάδα με τους άσπρους κύκλους. Την εντόπισε σ' ένα κοπάδι κάποιου βοσκού και την αγόρασε. Την ξαμόλησε. Η ευρύτερη περιοχή του τόπου, όπου έπεσε να κοιμηθεί αποκαμωμένη η αγελάδα (βους), ονομάστηκε Βοιωτία. Στον ίδιο τον τόπο, ο Κάδμος, πριν να αρχίσει το κτίσιμο της νέας πόλης, αποφάσισε να θυσιάσει στη θεά Αθηνά την αγελάδα.

Οι Σπαρτοί και η Καδμεία:

Στην περιοχή υπήρχε μια μόνο πηγή κι αυτή την κατείχε ένα τεράστιο φίδι, παιδί του θεού Άρη, που έτρωγε όποιον πλησίαζε. Αφανίστηκαν όλοι οι άνθρωποι του Κάδμου ώσπου ο ίδιος να αποφασίσει να πάει και να το αντιμετωπίσει. Η πάλη ήταν συγκλονιστική ανάμεσά τους. Ο Κάδμος νίκησε, σκοτώνοντας το φίδι με μια πέτρα, με την οποία κατάφερε να του λιώσει το κεφάλι. Νερό είχε όσο ήθελε, πλην όμως ήταν μόνος. Η Αθηνά τον συμβούλεψε να βγάλει τα δόντια του φιδιού και να τα σπείρει.

Ο Κάδμος ακολούθησε την εντολή αλλά τα δόντια ήταν πολλά. Έσπειρε τα μισά και χάρισε τα υπόλοιπα στη θεά. Εκείνη έμελλε να τα δώσει στον Αιήτη, βασιλιά της Κολχίδας. Και τα μισά, όμως, δόντια ήταν πολλά. Τεράστιοι γίγαντες ξεφύτρωσαν από αυτά. Ο Κάδμος τα χρειάστηκε. Και πάλι τον συμβούλεψε η Αθηνά. Του είπε να πετάξει μια πέτρα ανάμεσά τους. Ο Κάδμος πειθάρχησε. Οι γίγαντες χίμηξαν να πάρουν την πέτρα καθένας για λογαριασμό του. Άρχισαν να αλληλοσκοτώνονται. Όταν έμειναν μόνο πέντε, εμφανίστηκε μπροστά τους η Αθηνά και τους διέταξε να σταματήσουν. Ήταν οι Εχίων, Ουδαίος, Πέλωρας, Υπερήνορας και Χθόνιος και θα γίνονταν οι πρώτοι πέντε κάτοικοι της νέας πόλης, που ονομάστηκε Καδμεία. Οι απόγονοι των πέντε γιγάντων αποτελούσαν τον πληθυσμό της νέας πόλης κι ονομάζονταν Σπαρτοί.

Ο φόνος του φιδιού εξόργισε τον θεό Άρη που επιζητούσε την τιμωρία του Κάδμου. Ο Δίας αποφάσισε να γίνει ο Κάδμος υπηρέτης του Άρη για οκτώ χρόνια, όπως σε άλλη στιγμή για ίσο διάστημα έγινε κι ο Απόλλωνας, όταν σκότωσε τον Πύθωνα στους Δελφούς.

Ο γάμος με την Αρμονία:

Όταν ο Κάδμος εξέτισε την ποινή του, παντρεύτηκε την Αρμονία, κόρη του Άρη και της Αφροδίτης. Ο γάμος έγινε στην Καδμεία με μεγάλη λαμπρότητα και με καλεσμένους όλους τους θεούς. Ο Απόλλων έπαιξε κιθάρα, οι Μούσες τραγουδούσαν κι όλοι έκαναν στο ζευγάρι σπουδαία δώρα. Εκείνα όμως που εντυπωσίασαν τους πάντες ήταν τα δώρα του Κάδμου στην Αρμονία: Ένα περιδέραιο που είχε ειδικά κατασκευάσει ο Ήφαιστος κι ένας πέπλος που είχαν υφάνει οι Χάριτες.

Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, ο γάμος έγινε στη Θράκη, όταν ακόμα ο Κάδμος έμενε εκεί. Η Αρμονία ήταν κόρη του Δία και της Ηλέκτρας και είχε δυο αδέρφια, τον Δάρδανο και τον Ιασίωνα. Ο Δάρδανος έφυγε στη Μ. Ασία κι έστησε βασίλειο που αργότερα θα είχε κέντρο του την Τροία. Ο Ιασίων έμαθε στον Κάδμο παλιές μυστηριακές τελετές, στις οποίες τον είχε μυήσει ο ίδιος ο Δίας. Μετά τον γάμο, ο Κάδμος πήρε την Αρμονία, έφυγε από τη Θράκη και κάποια στιγμή κατέληξε στη Βοιωτία όπου έκτισε την Καδμεία.

Κάδμος και Αρμονία απέκτησαν κόρες, τις Ινώ, Σεμέλη, Αγαύη και Αυτονόη και γιο τον Πολύδωρο. Η Ινώ έμελλε να παντρευτεί τον Αθάμαντα, ήδη πατέρα του Φρίξου και της Έλλης από τη Νεφέλη. Η Σεμέλη έμελλε να γίνει μητέρα του θεού Διόνυσου.

Από το όργιο στην ορχήστρα:

Η μορφή του θεού Διονύσου είναι από τις πιο αμφιλεγόμενες της ελληνικής μυθολογίας. Προσωποποίηση της γονιμότητας της γης, ταυτισμένος με το αμπέλι και το κρασί, συνδυάστηκε με τις οργιαστικές τελετές που, από τη Θράκη, απλώθηκαν σ' ολόκληρο τον Ελλαδικό χώρο με κέντρα της λατρείας του τη Θήβα, τη Νάξο και την Αθήνα. Παρ' όλη τη δημοτικότητά του ανάμεσα στους πληθυσμούς, η επιβολή του δεν πρέπει να ήταν εύκολη, καθώς οι οργιαστικές εκδηλώσεις ανάγονταν σε πόθους ανομολόγητους κι επιθυμίες που δύσκολα αποτολμούνται. Είναι χαρακτηριστική η ιστορία των θυγατέρων του Προίτου της Τίρυνθας, που αρνήθηκαν να προσχωρήσουν στη λατρεία του και τρελάθηκαν τριγυρνώντας στην εξοχή, επειδή νόμιζαν πως είναι. Ακριβά πλήρωσαν τη στάση τους και οι κόρες του Μινύα.

Όταν στη Βοιωτία διαδόθηκε η οργιαστική λατρεία του Διονύσου, οι τρεις τους αρνήθηκαν να μετέχουν στις άσεμνες τελετές. Ο θεός τις τρέλανε τόσο πολύ, ώστε μια τους να σκοτώσει τον ίδιο της τον γιο. Η αγριότητα των τελετών αυτών έφτασε στο αποκορύφωμά της με τα νυχτερινά Αγριώνια, όταν ο ιερέας έβγαινε από τον ναό και, με γυμνό σπαθί, κυνηγούσε τις γυναίκες έχοντας δικαίωμα ακόμα και να σκοτώσει όποιαν προλάβαινε.

Με τον καιρό, οι τελετές αυτές εξελίχθηκαν σε σχεδόν αποκλειστική γυναικεία οργιαστική γιορτή, όπου η αχαλίνωτη ακολασία τυλίχτηκε με τον μανδύα της κάθαρσης και χρησίμευσε ως μέσο εξαγνισμού. Όμως, οι δημόσιοι χοροί των μεθυσμένων προς τιμή του εξελίχθηκαν σε μιμήσεις με διάλογους γύρω από τον βωμό του, σ' έναν κυκλικό χώρο, που λεγόταν ορχήστρα: Όρχος ήταν η ονομασία του διαδρόμου ανάμεσα στις κληματαριές κι από αυτόν προέκυψε το ρήμα ορχέομαι-ούμαι, που σημαίνει «χορεύω χοροπηδώντας», με αποτέλεσμα το ουσιαστικό ορχήστρα να καταντήσει να εννοεί τον τόπο για χορό, όπου οι χορευτές δρούσαν. Κάποια στιγμή, η ορχήστρα απέκτησε πρόσθετο δικό της χώρο, τη σκηνή, όπου φύλαγαν τα αναγκαία για την παράσταση, που ονομάστηκε δράμα. Από εκεί κι έπειτα, ο δρόμος για τη δημιουργία του θεάτρου άνοιξε κι όλα ήταν πια θέμα χρόνου, στο μεθύσι των εξελίξεων.

Γέννηση κι επιβολή:

Μια από τις κόρες του βασιλιά Κάδμου και της Αρμονίας ήταν η Σεμέλη. Ο Δίας την ερωτεύτηκε κι έκανε μαζί της ερωτικό δεσμό, με αποτέλεσμα να γίνει έξαλλη από ζήλια και θυμό η Ήρα. Τιθασεύοντας την οργή της, παρουσιάστηκε στη Σεμέλη κι άρχισε να της κάνει τη φίλη. Την έπεισε να ζητήσει από τον αγαπημένο της να της παρουσιαστεί με την πραγματική κι όχι με την ανθρώπινη μορφή του, με την οποία την επισκεπτόταν. Η Σεμέλη έβαλε τον Δία να της υποσχεθεί ότι θα της έκανε όποια χάρη του ζητούσε και, μετά, απαίτησε να τον δει, όπως πραγματικά ήταν. Μάταια ο αρχηγός των θεών προσπάθησε να τη μεταπείσει. Εκείνη επέμενε.

Δεμένος με τον όρκο του, ο Δίας παρουσιάστηκε ολόλαμπρος πάνω στο άρμα του κι ανάμεσα στα αστραπόβροντα και τους κεραυνούς, ένας από τους οποίους τη χτύπησε θανάσιμα και προκάλεσε πυρκαγιά στο παλάτι. Πριν η Σεμέλη να ξεψυχήσει, ο θεός πήρε από την κοιλιά της το έμβρυο που κυοφορούσε και το έραψε στον μηρό του. Όταν συμπληρώθηκε ο καιρός, ο Δίας έβγαλε από τον μηρό τον γιο του: Ήταν ο θεός Διόνυσος. Τον έδωσε στις Νύμφες να τον αναθρέψουν.

Μεγαλώνοντας στις εξοχές, ο Διόνυσος απέκτησε συνοδεία ένα πλήθος από σάτυρους κι άλλους δαίμονες. Έφαγε, όμως, τυχαία ένα τσαμπί σταφύλια και μέθυσε κι αυτός κι οι νύμφες και οι σάτυροι και οι δαίμονες και οι μαινάδες. Ορμή και μανία τους κυρίεψαν κι όρμησαν να υποτάξουν τη γη. Όποιος τολμούσε να τους αντισταθεί, αφανιζόταν σκληρά. Έτσι, με τη βία και το μεθύσι, η λατρεία του επικράτησε.

Οι πέντε Διόνυσοι:

Για τον απλό άνθρωπο, γράφει ο Μέγας, ισχύει το «Naturalia non sunt turpia» («τα φυσικά πράγματα δεν είναι αισχρά»). Και, για τον πρωτόγονο άνθρωπο, η γονιμότητα είναι μία και ίδια παντού σ' όλη τη φύση. Ο σπόρος τοποθετείται στη γη ή στον γυναικείο κόλπο και μετά φυτρώνει το σπαρτό ή γεννιέται το παιδί. Εξού και η λατρεία του φαλλού στην αρχαία Ελλάδα αλλά και σχεδόν σ' όλο τον κόσμο. Αυτή άλλωστε η εξάπλωση ενοχοποιείται για το γεγονός ότι υπήρχαν περισσότεροι από ένας Διόνυσοι που σιγά σιγά συγχωνεύτηκαν στον ελληνικό θεό.

Κατά τον Κικέρωνα, τουλάχιστον πέντε θεοί από διαφορετικές περιοχές είχαν διαδοχικά το ίδιο όνομα. Κάποιοι από αυτούς είχαν να κάνουν με τη βλάστηση, κάποιοι άλλοι με το κρασί. Στην ελληνική αρχαιότητα, η διονυσιακή λατρεία προϋπήρχε στη Θράκη, πριν να απλωθεί σε ολόκληρη την επικράτεια. Οι Θράκες ονόμαζαν τον θεό Βασαρέα, Γίγωνα, Διάλο, Σαβάτιο, Σάβο. Πάνω στα βουνά, νύχτα και με το φως των πυρσών, τελούσαν προς τιμή του θορυβώδεις οργιαστικές γιορτές με τις γυναίκες να πρωταγωνιστούν. Πίνοντας μεγάλες ποσότητες κρασιού και ίσως κάποιων βαρβιτουρικών, έφθαναν στην έξαρση του μεθυσιού, πιστεύοντας ότι έτσι πλησιάζουν τον θεό ή και εξομοιώνονται με αυτόν, εξασφαλίζοντας ίσως την αθανασία της ψυχής, δοξασία αρκετά διαδεδομένη στη Θράκη ακόμα και στον καιρό του Ηρόδοτου (Ε' π.Χ. αιώνας). Κι επειδή οι αρχαίοι Θράκες έλκουν την καταγωγή τους από την Ινδία, όπου λατρευόταν ο βεδικός θεός Σόμα, κάποιοι επιστήμονες του ΙΘ' αιώνα ταύτισαν τον Διόνυσο με τον ινδικό θεό: Οι πιστοί του Σόμα έπιναν ένα χυμό από βοτάνια, με τον οποίο μεθούσαν πιστεύοντας κι αυτοί ότι έτσι έφταναν στην αθανασία. Σήμερα, η ταύτιση Διόνυσου και Σόμα δεν έχει πολλούς οπαδούς.

Ξεκινώντας από τη Θράκη, η διονυσιακή λατρεία εξαπλώθηκε σε ολόκληρο τον Ελλαδικό χώρο, με κύρια έκφρασή της στη Βοιωτία, όπου οι μύθοι των ιστορικών χρόνων τοποθετούσαν τη γέννηση του θεού. Εκεί άλλωστε υπήρξε και το πρώτο θύμα των διονυσιακών οργίων. Είναι ο Πενθέας, πρωτοξάδελφος του θεού, γιος της Αγαύης και του Εχίονα, ενός από τους πέντε Σπαρτούς που είχαν επιζήσει μετά την αλληλοεξόντωση. Ο Πενθέας οργιζόταν καθώς έβλεπε τις Θηβαίες να τρέχουν ομαδικά στον Κιθαιρώνα και να μετέχουν στις οργιαστικές διονυσιακές γιορτές.

Θέλησε να δει, τι ακριβώς κάνουν. Τις ακολούθησε και κρύφτηκε για να τις παρακολουθήσει. Στον παροξυσμό όμως της σεξουαλικής τους διέγερσης, οι γυναίκες τον πήραν είδηση. Χίμηξαν επάνω του και τον κατασπάραξαν. Ο δύστυχος δεν γνώριζε ή δεν έδωσε σημασία στο ότι ο γυναικείος πληθυσμός της ακολουθίας του Διονύσου είναι οι Μαινάδες, νύμφες που προσωποποιούσαν την κορύφωση του γυναικείου οργασμού.

Η Αγαύη αποκεφάλισε το νεκρό γιο της και, στην παραφορά της, μπήκε επικεφαλής πομπής

των γυναικών κι έφτασε στην πόλη, επιδεικνύοντας το κομμένο κεφάλι σαν τρόπαιο. Μόνο να φανταστούμε την αντίδρασή της, όταν συνήλθε από την κραιπάλη, μπορούμε. Κι αυτή είχε κακό τέλος. Ζηλεύοντας τη Σεμέλη, άρχισε να διαδίδει ότι ο Διόνυσος δεν ήταν γιος του Δία αλλά κάποιου παρακατιανού. Θύμωσε ο Δίας και την κατακεραύνωσε.

Ο Οινέας και το κρασί:

Ο θεός δεν έστεκε σε ένα μέρος, συνεχώς μετακινιόταν κι έφτασε να κάνει ακόμα και πολεμικές εκστρατείες στην Ασία. Το κρασί όμως το διδάξε στους ανθρώπους στη γειτονιά του τόπου γέννησής του, στην Αιτωλία, όπου αλλιώς δικαιολογούσαν την ανακάλυψη του κρασιού (βλ. [**Πατριδογνωσία**] «**Ιστορία της Αιτωλοακαρνανίας**»: Οι Αιτωλοί, το κρασί και η Άρτεμη). Τον φιλοξενούσε ο εκεί βασιλιάς Οινέας που κατάλαβε ότι ο θεός γλυκοκοίταζε τη βασίλισσα, Αλθαία. Κι επειδή χέρι που δεν μπορείς να το δαγκώσεις, το φιλάς, ο Οινέας προφασίστηκε πως έπρεπε να πάει ταξίδι, ζήτησε συγγνώμη κι έφυγε. Διόνυσος και Αλθαία παραδόθηκαν στον έρωτά τους κι από την ένωσή τους γεννήθηκε η Δηιάνειρα, μελλοντική σύζυγος του Ηρακλή, ή, κατ' άλλους, ο Μελέαγρος.

Φυσικά, ο Διόνυσος κατάλαβε την αληθινή αιτία της απουσίας του καλόβολου Οινέα. Κι όταν ο βασιλιάς επέστρεψε, σε ένδειξη ευγνωμοσύνης, του έμαθε την καλλιέργεια του αμπελιού και την παρασκευή του κρασιού, του «οίνου» όπως βαπτίστηκε παίρνοντας το όνομά του. Η καλλιέργεια του αμπελιού πήρε μεγάλες διαστάσεις και το κρασί έφτασε στην Αττική να γίνει το κυριότερο, μαζί με το λάδι, προϊόν. Με τη λατρεία του Διονύσου να υιοθετείται από την Πολιτεία και τις τελετές προς τιμήν του να συναγωνίζονται σε λαμπρότητα και αυτά τα Παναθήναια. Ήταν τα Μεγάλα Διονύσια, επίσημη κορύφωση μια σειράς από γιορτές διάσπαρτες σε όλη τη χρονική περίοδο από τον τωρινό Δεκέμβριο ως τον τωρινό Απρίλιο. Και με αρχή τα Μικρά Διονύσια.

Η λατρεία των οργίων:

Τα είχε ιδρύσει ο μυθικός βασιλιάς Αμφικτύων, όταν ένωσε τα χωριά της Αττικής κάτω από το σκήπτρο του. Ο Πλούταρχος τα περιγράφει ως μια γιορτή που εξελισσόταν σε εύθυμη πομπή με τον επικεφαλής να κρατά ένα πιθάρι με κρασί κι ένα κλαδί από κλήμα. Ακολουθούσε κάποιος που έσερνε έναν τράγο, έπειτα ένας που κουβαλούσε πανέρι με σύκα και τέλος κάποιος που σήκωνε ένα φαλλό σαν σημαιοφόρος. Η γιορτή πήρε μεγάλες διαστάσεις μετά τους περσικούς πολέμους στη Βραυρώνα. Με άσεμνες εκδηλώσεις και τους άντρες να μεθοκοπούν παρέα με εταίρες. Η κεντρική διοίκηση της Αθήνας έστελνε δέκα ιεροποιούς και οι γιορτές έκλειναν με διαγωνισμό ραψωδίας.

Στην Αθήνα, συνήθιζαν να παντρεύονται γύρω στον Ιανουάριο, τον τότε μήνα Γαμηλιώνα. Για τη νεαρή νύφη, ξεκινούσε η ζωή μέσα στο σπίτι. Με εξαίρεση τα Ανθεστήρια: Ένα μήνα μετά τον γάμο, συνήθως στις 11 του μήνα Ανθεστηριώνα (περίπου Φεβρουάριο με μέσα Μαρτίου), οι γυναίκες πρωτοστατούσαν στην τριήμερη γιορτή των Ανθεστηρίων, προς τιμήν του Διόνυσου και του ερχομού της άνοιξης, γλεντώντας όπως περίπου στις κατοπινές βεγγέρες, τις νύχτες πριν από τις Αποκριές.

Στις πλαγιές του βοιωτικού Κιθαιρώνα, γιόρταζαν τα Τριετηρικά, κάθε τρία χρόνια. Μόνο γυναίκες συμμετείχαν: Νύχτα, στο φως των πυρών, φορώντας προβιές ελαφιών, με ξέπλεκα μαλλιά, στεφανωμένες με κισσούς και κρατώντας ιερούς θύρσους (ραβδιά τυλιγμένα με φύλλα κισσού) το έριχναν σε ξέφρενο χορό κι αχαλίνωτο τρέξιμο, καλώντας τον Διόνυσο με ουρλιαχτά.

Σύμφωνα με τον πανάρχαιο μύθο, ο Διόνυσος ή Βάκχος λατρευόταν φανατικά στον Ορχομενό της Βοιωτίας αλλά οι κόρες του μυθικού βασιλιά, Μινύα (Λευκίππη, Αλικιθή και Αρσίππη) περιφρονούσαν τις τελετές. Ο θεός θύμωσε με την ασέβειά τους και τις τρέλανε. Γεμάτες μανία, ρίχτηκαν στον Ίππασο, τον γιο της Λευκίππης, τον κατασπάραξαν κι έπειτα έφυγαν στα βουνά. Από τότε, οι γυναίκες απόγονοι του Μινύα ονομάζονταν «ολείαι», ολέθριες. Και υποχρεώνονταν σε βαρύ τίμημα:

Στο βουνό της Γρανίτσας, το αρχαίο Λαφύστιο, οι κάτοικοι του Ορχομενού, επί τέσσερις συνεχείς νύχτες, τελούσαν τα Αγριώνια, προς τιμήν του Αγριώνιου Διονύσου. Τις τρεις πρώτες νύχτες, γυναίκες του Ορχομενού, με παρθένες του οίκου του Μινύα ανάμεσά τους, περιφέρονταν εκστασιασμένες στο βουνό ψάχνοντας να βρουν τον Διόνυσο, καλώντας τον να παρουσιαστεί. Αποκαμωμένες, την τέταρτη νύχτα ετοιμάζαν συμπόσιο και το έριχναν στο φαγοπότι. Τη γιορτή παρακολουθούσαν υποχρεωτικά οι άνδρες της οικογένειας του Μινύα, ντυμένοι με κουρέλια, βρώμικοι και τελείως αμέτοχοι στα δρώμενα. Πάνω στην έξαψη, εμφανιζόταν ο ιερέας του Διονύσου, μεταμφιεσμένος σε δαίμονα εχθρό του θεού και με γυμνό ξίφος έστρωνε τις γυναίκες στο κνήγι, χωρίς οι άνδρες να έχουν το δικαίωμα να

επέμβουν. Οι γυναίκες έφευγαν πανικόβλητες αλλά ο ιερέας κυνηγούσε κυρίως τις παρθένες από την οικογένεια του Μινύα. Όποια προλάβαινε πρώτη, την σκότωνε θυσιάζοντάς την στον Βάκχο.

Αργότερα, όταν πια δεν υπήρχαν απόγονοι του έτσι κι αλλιώς μυθικού Μινύα, ο ιερέας θυσίαζε την όποια παρθένα έπιανε πρώτη. Μετά, το έθιμο ατόνησε. Στους ιστορικούς χρόνους, η σφαγή της παρθένας είχε αντικατασταθεί από συμβολική θυσία. Μια μόνο φορά, πολύ αργότερα, στα χρόνια του Πλουτάρχου (Β' μ.Χ. αιώνας), ο ιερέας Ζώιλος θέλησε να τηρήσει το έθιμο κι έσφαξε μια παρθένα. Αποτέλεσμα ήταν οι Ρωμαίοι κατακτητές να απαγορεύσουν τις τελετές, ο Ορχομενός να πληρώσει βαρύ πρόστιμο και η οικογένεια του Ζώιλου να αποκλειστεί από το ιερατικό επάγγελμα.

Ήταν τα χρόνια του αυτοκράτορα Αδριανού, που προσπαθούσε να εξαλείψει το φαινόμενο των ανθρωποθυσιών από τη ρωμαϊκή λατρεία, καθώς ανάλογα κρούσματα δεν έλειπαν ούτε στην ίδια τη Ρώμη. Η ανθρωποθυσία είχε βαθιές ακόμα ρίζες, καθώς ερχόταν από τους Εβραίους (θυσία του Αβραάμ), τους Αιγυπτίους και τους Φοίνικες που θυσίαζαν στον Μολώχ. Ήταν η βάρβαρη στα μάτια μας αναπαράσταση του θανάτου και της ανάστασης της βλάστησης, με τη διαφορά πως, όσα μαγικά κι αν γίνονταν, η θυσιασμένη παρθένα δεν επανερχόταν στη ζωή.

Προσωποποίηση της βλάστησης που εξαφανίζεται τον χειμώνα και αναγεννιέται την άνοιξη, ο Διόνυσος πέθαινε και ο ίδιος κι ανασταινόταν. Για τους ορφικούς (τους οπαδούς του μυθικού μουσικού Ορφέα) μάνα του ήταν η Περσεφόνη: Είχε κέρατα και το πρώτο του όνομα ήταν Ζαγρέας. Η Ήρα θύμωσε και μ' αυτή την απιστία του Δία κι έβαλε τους Τιτάνες να σκοτώσουν το μωρό. Αυτοί το κομμάτιασαν αλλά ο Απόλλων μάζεψε τα κομμάτια και τα έθαψε στους Δελφούς, ενώ η Αθηνά έσωσε την καρδιά και την πρόσφερε στον πατέρα της. Ο Δίας την κατάπιε κι, όταν ήρθε το πλήρωμα του χρόνου, γεννήθηκε ο Διόνυσος.

Το φάντασμα του Ακταίωνα:

Η τέταρτη από τις κόρες του Κάδμου, η Αυτονόη, παντρεύτηκε τον Αρισταίο. Απέκτησαν γιο τον Ακταίωνα. Τον έστειλαν στον κένταυρο Χείρωνα να τον αναθρέψει. Ο Ακταίων

εξελίχθηκε σε σπουδαίο κυνηγό κι έφτασε να γίνει συνοδός της ίδιας της Άρτεμης στο κυνήγι. Είχε πενήντα σπουδαία κυνηγόσκυλα και τα καλούσε καθένα με το όνομά του. Είχε όμως την ατυχία να οδηγήσει τα σκυλιά να πιούν νερό σε μια λίμνη, την ίδια ώρα που η Άρτεμη λουζόταν εκεί. Αθελά του, την είδε γυμνή. Αμέσως, η Άρτεμη τον μεταμόρφωσε σε ελάφι. Μόλις τα πενήντα σκυλιά είδαν το ελάφι, χίμηξαν καταπάνω του και το κατασπάραξαν. Μετά, άρχισαν να ψάχνουν τ' αφεντικό τους. Φυσικά, πουθενά δεν το βρήκαν. Κατέληξαν στο Πήλιο, στον κένταυρο Χείρωνα. Αυτός κατάλαβε τον καημό τους. Εφτιαξε ένα άγαλμα του Ακταίωνα, το είδαν τα σκυλιά, ξεγελάστηκαν, ηρέμησαν.

Το φάντασμα του Ακταίωνα όμως δεν μπορούσε να ησυχάσει. Τριγυρνούσε στα μέρη του Ορχομενού, χαλούσε τα χωράφια και τρομοκρατούσε τον πληθυσμό. Οι κάτοικοι της περιοχής έστειλαν κάποιους να ρωτήσουν το μαντείο των Δελφών, τι έπρεπε να κάνουν για να απαλλαγούν. Το μαντείο απάντησε ότι η λύση ήταν να κατασκευάσουν μια χάλκινη εικόνα του Ακταίωνα και να τη στήσουν σ' ένα βράχο. Και να βρουν τα απομεινάρια του και να τα θάψουν. Οι κάτοικοι του Ορχομενού εκτέλεσαν τις εντολές του μαντείου και το φάντασμα εξαφανίστηκε. Στο εξής, τιμούσαν το Ακταίωνα ως ήρωα. Στα 479 π.Χ., λίγο πριν από τη μάχη των Πλαταιών όπου οι Έλληνες νίκησαν οριστικά τους Πέρσες, ο Αθηναίος Αριστείδης, με προτροπή του μαντείου των Δελφών, έκανε θυσία προς τιμή των τοπικών ηρώων. Ένας από αυτούς ήταν ο Ακταίων.

Το τέλος του Κάδμου:

Αναφέρθηκε ήδη ότι μοναχογιός του Κάδμου και της Αρμονίας ήταν ο Πολύδωρος. Όταν αυτός αντρώθηκε, ο Κάδμος του παρέδωσε την εξουσία, πήρε την Αρμονία, ανέβηκαν σε ένα άρμα κι έφυγαν βόρεια. Πάνω από την Ήπειρο, κάποια άγρια φυλή και οι Εγχελείς είχαν ανοίξει πόλεμο. Ο χρησμός μνηούσε στους Εγχελείς να βάλουν αρχηγούς τους ένα ζευγάρι ξένων, αν ήθελαν να νικήσουν. Η περιγραφή ταιρίαζε στον Κάδμο και την Αρμονία που περνούσαν από εκεί. Οι Εγχελείς τους αναγνώρισαν.

Ο Κάδμος και η Αρμονία μπήκαν αρχηγοί του στρατού, νίκησαν κι έγιναν βασιλιάδες της περιοχής όλης. Κι απέκτησαν έναν ακόμη γιο, τον Ιλλυριό. Από αυτόν, έλεγαν, η περιοχή ονομάστηκε Ιλλυρία και οι κάτοικοί της Ιλλυριοί.

Ο Κάδμος είχε πια γεράσει. Ζήτησε από τον Δία να τον μεταμορφώσει σε φίδι, σε ανάμνηση του φιδιού που ο ίδιος σκότωσε και που από τα δόντια του ξεπήδησαν οι Σπαρτοί γίγαντες. Η επιθυμία του εισακούστηκε. Μόνη πια η Αρμονία, παρακάλεσε να γίνει κι αυτή φίδι. Έγινε. Οι δυο τους συνέχισαν να ζουν συντροφικά ώσπου ήρθε το πλήρωμα του χρόνου και ο Δίας τους έστειλε στον αδελφό του, Άδη. Εκείνος τους έβαλε να κατοικούν στα Ηλύσια Πεδία, τη χώρα των, όσο ζούσαν, ενάρετων.

Η Αντιόπη και οι γιοι της:

Εχίων και Χθόνιος, όπως ήδη αναφέρθηκε (βλ. πιο πριν: Οι Σπαρτοί και η Καδμεία), ήταν οι δυο από τους πρώτους πέντε κατοίκους της Καδμείας, τους μόνους Σπαρτούς που επέζησαν μετά την αλληλοεξόντωσή τους εξαιτίας της πέτρας που είχε ρίξει ανάμεσά τους ο Κάδμος. Ο Εχίων παντρεύτηκε την κόρη του Κάδμου, Αγαύη, κι απέκτησαν γιο τον Πενθέα. Γιος και μάνα είχαν άσχημο τέλος (βλ. πιο πριν: Οι πέντε Διόνυσοι). Ο Χθόνιος απέκτησε δυο γιους, τον Νυκτέα και τον Λύκο. Τα δυο αδέρφια ζούσαν στις Υσιές της Βοιωτίας, όπου ο Νυκτέας παντρεύτηκε κι απέκτησε δυο όμορφες κόρες: Τη Νυκτιδίδα και την Αντιόπη. Την πρώτη παντρεύτηκε ο Πολύδωρος, ο μοναχογιός και διάδοχος του Κάδμου στον θρόνο της Καδμείας. Ήδη όμως τα όρια της Καδμείας περιορίζονταν στην ακρόπολη της περιοχής, με την ονομασία «Θήβα» (Θήβαι) να επικρατεί για τον προσδιορισμό της πόλης. Με την ιστορία της να αυτονομείται σε σχέση με τις λοιπές βοιωτικές πόλεις, 31 τον αριθμό, σύμφωνα με τον «νεών κατάλογο» που καταγράφει, ποιες συμμετείχαν στον Τρωικό πόλεμο:

Υρή, Αυλιδα, Σχοίνος, Σκώλος, Ετεωνός, Θεσπεία, Γραία (Τανάγρα), Μυκαλησσός, Αρμα, Ειλέσιον, Ερυθραί, Ελεών, Ύλη, Πετεών, Μεδεών, Ωκαλή, Κώπαι, Εύτρησις, Θίσβη, Κορώνια, Αλιάρτος, Πλάταια, Γλίσας, Υποθήβαι, Ογχηστός, Αρνη (Χαιρώνεια), Μίδεια (Λεβάδεια), Νίσα, Ανθηδών, καθώς και δυο πόλεις των Μινύων, ο Ορχομενός και η Ασπληδών.

Η επικράτηση των Βοιωτών:

Ήταν στα περίπου 1200 π.Χ., όταν οι Βοιωτοί άφησαν τους τόπους όπου επί αιώνες κατοικούσαν πλάι στους Θεσσαλούς, στην Πίνδο. Έφτασαν στην Άρνη, στην περιοχή που αργότερα θα ονομαζόταν Θεσσαλία. Περνώντας ανάμεσα στα Άγραφα και τον Τυμφρηστό, οι

Θεσσαλοί κατέβηκαν επίσης από την Πίνδο κι εγκαταστάθηκαν στα όρια του σημερινού νομού Καρδίτσας (περιοχή της αρχαίας Θεσσαλιώτιδας). Ως τον 9^ο π.Χ. αιώνα, η εξάπλωσή τους σε ολόκληρη τη Θεσσαλία είχε ολοκληρωθεί. Οι Βοιωτοί εκδιώχθηκαν. Με ηγέτη τους τον βασιλιά Οφέλτα, εγκαταστάθηκαν στην περιοχή που ονομάστηκε Βοιωτία.

Χαιρώνεια, Ορχομενός και Κορώνεια (μετέπειτα Διμηνιό) αφαιρέθηκαν από τους Πελασγούς που τις κατοικούσαν. Μετά από καιρό, πήραν και τη Θήβα (με ηγέτη τον Πολεμάτα). Αρκετά αργότερα, πήραν και τις Πλαταιές. Οι Βοιωτοί χωρίστηκαν σε πολλές πόλεις κράτη (γύρω στις δώδεκα), όχι πάντα φιλικές μεταξύ τους. Η βασιλεία καταργήθηκε. Οι αριστοκράτες ανέλαβαν την εξουσία. Όμως, το ότι όλοι κατάγονταν από την ίδια φυλή επέδρασε στην από την αρχή δημιουργία ενός είδους ομοσπονδίας, του Κοινού των Βοιωτών. Με τους Θηβαίους να εξελίσσονται σε ηγέτες του και τον Ορχομενό να μένει απέξω, αιώνια εχθρική της Θήβας πόλη.

Με όλα αυτά, στον χώρο της Βοιωτίας είχαν εγκατασταθεί τρία διαφορετικά φύλα: Οι Καδμείοι, οι Μινύες και οι Βοιωτοί που έδωσαν και το όνομα τους στην περιοχή. Οι Μινύες ήταν εγκατεστημένοι κυρίως στην περιοχή του Ορχομενού και πιστεύεται ότι προέρχονταν από την περιοχή της Θεσσαλίας, όπως και οι Βοιωτοί, οι οποίοι μιλούσαν την αιολική διάλεκτο (κατά μία άλλη άποψη οι Βοιωτοί προέρχονταν από την περιοχή του όρους Βόιο της Δυτικής Μακεδονίας), ενώ οι Καδμείοι που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Θήβας, συνδέονται μυθολογικά με τους Φοίνικες.

Η ανάδειξη της Θηβαΐδας:

Μέσα στον χρόνο, η Θηβαΐδα αναδείχθηκε το σπουδαιότερο κράτος της περιοχής με κέντρο

την Θήβα. Περιλάμβανε τις πόλεις που βρίσκονταν γύρω από τον Θηβαϊκό κάμπο και ανατολικότερα στην περιοχή γύρω από την λίμνη Υλίκη και στις ακτές του Βόρειου Ευβοϊκού κόλπου. Πόλεις που ανήκαν στην επικράτεια της Θήβας ήταν ο Γλίσαντας, ο Τευμησσός, η Ύλη, ο Σχοίνος και για μεγάλα διαστήματα το Ακραιφνίο (Ακραιφία), η Λάρυμνα και η Ανθηδώνα. Νότια της Θήβας βρισκόταν η Ταναγραία με κέντρο την Τανάγρα, η οποία περιλάμβανε τις πόλεις Άρμα, Μυκαλησσός, Ελεών ενώ διατηρούσε και δύο επίενα στις ακτές του Νότιου Ευβοϊκού κόλπου, την Αυλίδα (απ' όπου ξεκίνησε η εκστρατεία εναντίον της Τροίας) και το Δήλιο. Μέχρι τα τέλη του ΣΤ' αιώνα στην Ταναγραία υπαγόταν και ο Ωρωπός. Στην περιοχή, βόρεια του Κιθαιρώνα, απλωνόταν η Πλαταιίδα με κύρια πόλη τις Πλαταιές και μικρότερες τις Σκώλος, Ετεωνός και Ερυθρές. Βόρεια των Πλαταιών ήταν η περιοχή της Θεσπιακής με κύρια πόλη τις Θεσπιές. Σ' αυτή ανήκαν οι γειτονικές πόλεις Άσκη, Νίσα, Θίσβη, Λεύκτρα και τα δύο επίενα Τίφα (ή Σίφες) και Κρεύσις. Άλλο σημαντικό βοιωτικό κρατίδιο ήταν το κρατίδιο του Ορχομενού στα βόρεια που περιλάμβανε τις κοντινές πόλεις Ύηττο, Όλμωνες, Κύρτωνες, Τεγύρα και Ασπληδόνα. Υπήρχαν ακόμα τα κρατίδια Κορώνεια (περιλάμβανε και τις Αλαλκομενές), Αλιάρτος (περιλάμβανε την Ογχηστό, τον Μεδεώνα και την Ωκαλέα) και οι ανεξάρτητες πόλεις Λεβάδεια, Χαιρώνεια και Κώπες. Στην Βοιωτία υπήρχε επίσης και η πόλη Κορσιναι στον Κορινθιακό.

Στους Μηδικούς πολέμους πολλοί από τους Βοιωτούς συμμάχησαν με τους Πέρσες. Οι Θηβαίοι πήγαν μαζί τους, ενώ οι Πλαταιείς στάθηκαν στο πλευρό των Ελλήνων.

Από το 480 μέχρι το 387 π.Χ., οι πόλεις κράτη της Βοιωτίας ήταν σύμμαχοι με τους Αθηναίους, εκτός από τους Θηβαίους, που συμμάχησαν με τους Σπαρτιάτες, στον Πελοποννησιακό. Μετά την πτώση της Αθήνας (401 π.Χ.), οι Θηβαίοι εξελίχθηκαν σε μεγάλη δύναμη και, με την Ανταλκίδειο ειρήνη (387 π.Χ.) διέλυσαν το «Κοινό των Βοιωτών». Μετά το 335 π.Χ. (τρία χρόνια μετά τη μάχη της Χαιρώνειας), ο Μέγας Αλέξανδρος ξεθεμελίωσε τη Θήβα, ενώ ολόκληρος ο νομός οδηγήθηκε στην παρακμή.

Πορεία στον χρόνο:

Μεσολάβησαν οι επιδρομές των Γότθων (7' αιώνας μ.Χ.) που λεηλάτησαν την περιοχή, ενώ ένας σεισμός (551) συμπλήρωσε την καταστροφή. Νέες επιδρομές, των Νορμανδών αυτή τη φορά 1Α' αιώνας), έπληξαν την περιοχή που, μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης στους Φράγκους (1204), περιήλθε στην κατοχή του βασιλείου της Θεσσαλονίκης). Στη

συνέχεια, πέρασε στους Ατζαγιόλι της Αθήνας, στο δεσποτάτο του Μιστρά (1444), και, τέλος, στον σουλτάνο Μωάμεθ Β' τον Πορθητή (1460).

Αρχικά, υπαγόταν διοικητικά στη Θεσσαλία, ενώ στη συνέχεια αποτέλεσε χωριστή διοίκηση με έδρα τη Λειβαδιά. Στα μέρη της ανδραγάθησαν οι Καραϊσκάκης, Οδυσσέας Ανδρούτσος και Αθανάσιος Διάκος. Ελευθερώθηκε οριστικά, μετά τη μάχη της Πέτρας.

Τον Αύγουστο του 1829, οι Ρώσοι είχαν στριμώξει άσχημα την Οθωμανική αυτοκρατορία. Οι Τούρκοι χρειάζονταν ενισχύσεις κι ανακάλεσαν τη στρατιά τους από την ακόμη κατεχόμενη Αττική.

Με οδηγίες του κυβερνήτη της Ελλάδας, Ιωάννη Καποδίστρια, ο Δημήτριος Υψηλάντης κατέλαβε με 3.000 άνδρες τα στενά της Πέτρας, στη Βοιωτία, κόβοντας την τουρκική αποχώρηση. Οι Τούρκοι έφτασαν εκεί στις 10 Σεπτεμβρίου του 1829. Οι αρχηγοί τους έμειναν έκπληκτοι. Φαντάζονταν πως οι Έλληνες δεν θα τους ενοχλούσαν, αφού αποχωρούσαν. Ήταν όμως αναγκασμένοι να δώσουν μάχη, αν ήθελαν να περάσουν.

Ξημερώματα 12 Σεπτεμβρίου του 1829 άρχισε η τουρκική επίθεση. Ως το μεσημέρι, εκατό Τούρκοι και τρεις Έλληνες κείτονταν νεκροί. Τα στενά της Πέτρας φάνταζαν απόρθητα. Οι Τούρκοι σήμαναν υποχώρηση. Καίγονταν να περάσουν και ζήτησαν διαπραγματεύσεις. Ο Υψηλάντης υποσχέθηκε να τους αφήσει, μόνον αν έπαιρναν μαζί τους και τα στρατεύματα που είχαν στη Λιβαδειά, στην Αλαμάνα και στις Θερμοπύλες.

Οι Τούρκοι αγνοούσαν ότι ο ρωσοτουρκικός πόλεμος είχε τελειώσει από την 1^η Σεπτεμβρίου. Έτσι, στις 14 του μήνα άρχισαν την εκκένωση με τους Έλληνες να βοηθούν στη μετακόμιση. Η απελευθέρωση ολόκληρης της Ανατολικής Στερεάς κόστισε τρεις νεκρούς και δώδεκα τραυματίες. Τους τελευταίους της ελληνικής επανάστασης.

Η Βοιωτία ενώθηκε με την Αττική σχηματίζοντας τον νομό Αττικοβοιωτίας. Με νόμο, στις 6 Ιουνίου 1899, οι δυο περιοχές διασπάστηκαν στους νομούς Αττικής και Βοιωτίας. Τον Νοέμβριο του 1909, η τότε επαναστατική κυβέρνηση προχώρησε στην επανένωση των δύο νομών. Αποσπάστηκαν οριστικά, στις 20 Ιουνίου 1943.

Το έγκλημα στο Δίστομο:

Ήταν η χρονιά που το αντάρτικο εναντίον των Γερμανών ξεθάρρεψε. Τα σαμποτάζ εναντίον των δυνάμεων κατοχής πλήθαιναν, άρχισαν και οι μάχες. Οι Γερμανοί προχώρησαν σε αντίποινα. Ο άμαχος πληθυσμός κλήθηκε να πληρώσει την οργή τους. Όμως, οι εκτελέσεις μεγάλωναν το πείσμα, φούντωναν την αντίσταση. Για τους Γερμανούς, ήρθε η ώρα των ομαδικών εγκλημάτων. Μετά το έγκλημα στα Καλάβρυτα (13 Δεκεμβρίου 1943), ήρθε και η ώρα του Διστόμου (10 Ιουνίου 1944), μιας κωμόπολης κοντά στη Λιβαδειά:

Μια γιγάντια γερμανική επιχείρηση εναντίον του ΕΛΑΣ εξελισσόταν στην περιοχή. Όμως, οι αντάρτες είχαν έγκαιρα αποσυρθεί. Οι Γερμανοί μπήκαν στην κωμόπολη κι απέκλεισαν τις εισόδους. ΕΛΑΣίτες δε βρήκαν. Ξέσπασαν στους αμάχους. Συγκέντρωσαν όλους τους κατοίκους στην πλατεία και ξεχώρισαν 114 άνδρες και 114 γυναίκες. Επειδή οι αριθμοί δεν τους έβγαιναν, ξεχώρισαν και είκοσι παιδάκια κάτω των πέντε χρόνων. Τους έστησαν στον τοίχο και τους εκτέλεσαν κατά ομάδες: Εκτός από τα μωρά, 45 παιδιά από πέντε ως είκοσι χρόνων, άλλους 111 από 20 ως 60 χρόνων και 42 υπερήλικες πάνω από 60 χρόνων. Το κεφαλοχώρι ξεκληρίστηκε.

Η απάντηση των ανταρτών ήρθε σκληρή. Στις 15 Ιουνίου, στο Βαλτέτσι, οι Γερμανοί χτυπήθηκαν και νικήθηκαν από τον ΕΛΑΣ σε τακτική μάχη. Στις 2 Ιουλίου, στον κάμπο της Στυμφαλίας, ένα γερμανικό τάγμα που πήγαινε να κάψει τη σοδειά, έπεσε σε σύνταγμα του ΕΛΑΣ: Διαλύθηκε αφήνοντας 450 νεκρούς και 56 αιχμαλώτους, ενώ σκοτώθηκαν και 15 ταγματασφαλίτες κι άλλοι πέντε πιάστηκαν αιχμάλωτοι.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 8.8.2011)